FÖLDMŰVELÉSÜGYI
MINISZTÉRIUM
NEMZETI PARKI ÉS TÁJVÉDELMI FŐOSZTÁLY

Iktatószám: NPTF/674/3/2014

Ügyintéző: Gazda Attila,
dr. Kazamér Anita
Telefonszám: 325-9503
E-mail: attila.gazda@fm.gov.hu

HIRDETMÉNY

Tárgy: Tájékoztatás a **Recsk 056/1** hrsz.-ú ingatlan területén nyíló, Antal-táró elnevezésű mesterséges üregrendszer védetté nyilvánításával kapcsolatban

Tisztelt Ingatlantulajdonos!

A természet védelméről szóló 1996. évi LIII. törvény (továbbiakban: Tvt.) 48. § (2) bekezdése kimondja, hogy „*azokat a teljesen vagy túlnyomóan mesterséges üregeket, amelyeknek a felületén utólag létrejött szakmai, tudományos szempontból jelentős képződmények alakultak ki, vagy természetvédelmi szempontból kiemelkedő jelentőségűek, a miniszter védetté nyilváníthatja*".

A Földművelésügyi Minisztériumban a Nemzeti Parki és Tájvédelmi Főosztály feladatai közé tartozik az élettelen természeti értékek védelmének jogszabályi biztosítása. E feladat szakmai előkészítése során Recsk külterületén olyan mesterséges üregrendszer vált ismertté, melynek természeti oltalom alá helyezése földtani és denevérvédelmi értékei alapján indokolt, így annak védetté nyilvánítását a tárca el kívánja végezni.

A mesterséges üregrendszer bejáratának elhelyezkedésére vonatkozó adatokat (EOV koordináták, valamint a bejárattal érintett ingatlan helyrajzi száma) az alábbi táblázat tünteti fel.

név	bejárati koordinata EOV X	bejárati koordinata EOV Y	település	hrsz
Antal-táró	287021	726343	Recsk	056/1

Az üregrendszer részletes bemutatását, természeti értékeinek meghatározását és a védetté nyilvánítás indokát a Recski Közös Önkormányzati Hivatalban elérhető szakmai háttéranyag tartalmazza.

A védetté nyilvánítással az üregrendszer jogszabályi védelme válik teljesebbé.
A védetté nyilvánítást követően a védett mesterséges üregre a Tvt. barlangokra vonatkozó fejezetének előírásait kell értelemszerűen alkalmazni.
A Tvt. 51. § (1) és (3) bekezdése alapján a természetvédelmi hatóság engedélyével lesz végezhető minden olyan tevékenység, ami a védett üreg állagára, állapotára, természetes élővilágára hatást gyakorol, így a mesterséges üreg hasznosítása, hasznosítási módjának megváltoztatása, kiépítése; képződményeinek kimentése, hasznosítása, értékesítése, külföldre juttatása; az üregben történő kutatás, kísérlet, gyűjtés, búvármerülés, műszaki beavatkozás, filmforgatás.

Ezen túlmenően a Tvt. 50. § (1) bekezdése alapján a védett mesterséges üreg bejáratának helyt adó ingatlan tulajdonosa ill. vagyonkezelője tűrni köteles, hogy a nemzeti park igazgatóság, a természetvédelmi hatóság, illetve az általuk erre feljogosított személyek, továbbá az állam tulajdonosi jogait gyakorló szerv felhatalmazásával eljáró személyek a védett mesterséges üreget megközelítsék.

A Tvt. ezen rendelkezése azonban fenti mesterséges üreg természeti oltalom alá helyezése révén az ingatlantulajdonos részére – részben a Natura 2000 területen való elhelyezkedés, részben a védett állatfajok jelenléte miatt – a Tvt. 41. § (1) és (2), valamint az európai közösségi jelentőségű természetvédelmi rendeltetésű területekről szóló 275/2004. (X. 8.) Korm. rendelet 12. § (1) bekezdéseiből adódóan további korlátozást nem jelent.

A természetvédelmi kezelési feladatokat a Bükki Nemzeti Park Igazgatóság fogja ellátni.

A védetté nyilvánítással kapcsolatos észrevételeit, javaslatait a hirdetmény közzétételét követő 15 napon belül írásban megteheti a Recski Közös Önkormányzati Hivatalnál, illetőleg közvetlenül a Földművelésügyi Minisztérium Nemzeti Parki és Tájvédelmi Főosztálynak írt postai levelével (cím: 1055 Budapest, Kossuth tér 11.) vagy elektronikus levelével (email cím: nptf@fm.gov.hu; attila.gazda@fm.gov.hu)

Budapest, 2014. szeptember „25".

Tisztelettel:

Balczó Bertalan
főosztályvezető

FÖLDMŰVELÉSÜGYI MINISZTÉRIUM * 10. *

Antal-táró

(Recsk)

Szakmai háttéranyag természetvédelmi szempontból jelentős mesterséges üregek védetté nyilvánításához

Szerkesztette: Gazda Attila

Készítette: Gazda Attila (FM), Holló Sándor & Gombkötő Péter (BNPI)

2013

1. A mesterséges üreg megnevezése, ismert szinonimái

Megnevezés: Antal-táró
Szinonima: -

2. Közigazgatási adatok

Megye: Heves megye
Település: Recsk
Helyrajzi szám (v. bejárat helyrajzi hovatartozása): 056/1
Művelési ág: erdő

3. Kezelési adatok

Felszíni terület tulajdonosa (v. kezelője): osztatlan közös tulajdon
Felszíni terület jogi jellege: Natura 2000 terület
Illetékes nemzeti park igazgatóság: Bükki Nemzeti Park Igazgatóság

4. Elhelyezkedés

Bejárati koordináták

EOV X: 287021 EOV Y: 726343 z (mBf): 227

Az Antal-táró a Mátra északkeleti területén, Parádfürdőtől délre, a Veresvár és Hegyes-hegy között északkeleti irányba lefutó völgyben helyezkedik el (*1. melléklet*). Az erdős környezetben nyíló táróbejárat (*2. melléklet*) a völgytalpon található, a völgytengely nyugati oldalán.

5. A mesterséges üreg leírása, természeti értékeinek ismertetése

5.1. Leírás

A vélhetően az 1800-as években érckutatási célzattal létesített, mintegy 350 méter összhosszúságú vágatrendszer bejárata 2013-ig nyitva állt (*2. melléklet*). 2013-ban a Bükki Nemzeti Park Igazgatóság a táróban jelenlévő denevérkolónia védelme érdekében elvégeztette a táró természetvédelmi célzatú rekonstrukcióját, melynek során a táró denevérbarát lezárást kapott, és az omlásveszélyes helyek biztosítása is megtörtént.

> A Mátra északkeleti részén az ércvagyon „kiaknázása" a régmúltba nyúlik vissza. A régészek által Recsk és Sirok környékéről meghatározott rézkorszaki szerszámok azt mutatják, hogy az itteni természéz előfordulások anyagát már akkor felismerték, feldolgozták, használati eszközzé alakították. A középkorban pedig Fehérkő-Veresvár térségében a kibúvásokon indulva folyt rövid életű bányászat (DANK 1975).
> A Recsk és Parádfürdő környékén nagy területen található elbontott, szulfátos kőzeteket a régi időkben a környékbeliek timsófőzésre használták. A XVIII. század második felében Markhót Ferenc Heves megyei tisztiorvos először ismertette a parádi timsós forrást, mely szerinte érces kőzetekből ered. A timsóbányászatra 1767-1769 között először Fazola Henrik kapott jogot (FÉLEGYHÁZI 1975). Ez idő tájt figyeltek fel a „timsókő" környezetének ezüst és réztartalmára.

Ennek hatására a kitermelt ezüst- és réztartalmú ércek feldolgozásához zúzóművet létesítettek, de néhány évi működés után a gazdasági eredmény kedvezőtlennek bizonyult, és 1790-ben az érctermelést megszüntették (VIDACS 1966). A bányászat újbóli fellendülése, a tudatos érckutatási munkák megindulása a XIX. század második felére tehető. Elsőként a Recsk közelében található Báj-patak völgyének termésreze és a korábban már ismert parádfürdői ércesedés került az érdeklődés középpontjába (FÉLEGYHÁZI 1975). A parádfürdői területen (Fehérkő, Veresvár, Hegyeshegy, Veresagyag-bérc) a bányászat csekély mennyiségű érc lefejtése után rövid idő alatt megszűnt (KISVARSÁNYI 1954a).
Az 1950-es, '60-as években újból előtérbe került a parádfürdői terület bányászati kutatása. A régi bányászkodás maradványaként 18 táró és egy külfejtés volt ekkor ismert, melyek egy része teljesen beomlott, másik részét az újjáéledő kutatások során újranyitották vagy továbbhajtották (KISVARSÁNYI 1954b). A nagyméretű kutatások ellenére az ércelőfordulások szabálytalansága miatt a termelés nem indult meg.

A Parádfürdőtől délre elhelyezkedő tárók földtani környezetét az eocén-oligocén rétegvulkáni összlet [Recski Andezit Formáció – ($^{r}E_3$)] nagy mértékben elbontott dácitos kőzetanyaga (dácit, dácittufa) alkotja (PANTÓ 1952, MOLNÁR et al. 2008). A Veresvár, Hegyeshegy, Veresagyag-bérc vulkáni kúpjainak kőzetanyaga csaknem teljes egészében kaolinotosodott (*újabb vizsgálatok alapján illit-szmektit átalakulásról van szó*) és pirittel impregnált (PANTÓ 1952). Az erősen bontott, agyagásványosodott, kovás átitatódású alunitosodott amfibolandezites-dácitos kőzetekben (lávakőzet, tufa és agglomerátum) lépten-nyomon előbukkan az érc, de legtöbbször csak nyomokban. Az erőteljes kovásodáshoz kötődő, szabálytalan előfordulású ércfészkek, gyenge ércimpregnációk, erek, kvarc kitöltésű telérek valamint hidrotermás breccsák anyagában – elsődleges érchordozóként – a fakóércek (tetraedrit, tennantit), továbbá szfalerit és galenit uralkodnak, járulékos érchordozóként kalkopirit, termésarany, arany-telluridok, tetradimit, hessit, argentit, pirargirit, szulfosók vannak jelen (GATTER et al. 1977, KISVARSÁNYI 1954a, MOLNÁR et al. 2008, NAGY 1985, VIDACS 1966). Meddő ásványként kvarc, barit, kalcit, adulár említhetők. A laza tufa piritimpregnációja felelős további másodlagos ásványok (alunit, gipsz, limonit, kalkantit) képződéséért (KISVARSÁNYI 1954a).
Az ércesedés a hidrotermás epitermás rendszerek szulfidban szegény (LS - low sulfidation) zónájába tartozik, ellentétben a recski Lahóca magas szulfidizációs fokú (HS - high sulfidation) telepeivel (MOLNÁR et al. 2008).

Az Antal-táró az Orczy-táró telérrendszerét tárja fel mintegy 15 méterrel magasabb szinten. A táró nyugati részében, az északnyugat-délkelet lefutású vágatszakaszon (*3. melléklet*) észlelhető az a markáns, fakóérc tartalmú kovás telér, mely térbeli helyzete szerint az alsó szintről (Orczy-táróból) ismert érces kvarcit-telér folytatásának néz ki. (A XIX. századbeli műveletek során valószínűleg itt észlelték először, és erre hajtották ki azután mélyebb szinten az Orczy-tárót.) (KISVARSÁNYI 1954b) A telér mentén a kovásodáson túlmenően agyagásványosodás és pirit dúsulás is megfigyelhető. E markáns teléren kívül 4-5 kilúgozott, átlag 2-4 cm vastag érczsinórt metszenek a járatok. Az üregrendszer északi helyzetű, kelet-nyugat irányultságú fő ága is egy vékony, 10-20 cm vastagságú fakóérchintést tartalmazó kovás telért követ.
Az érces telérek lefutását helyenként a falakon zöldes színnel megjelenő másodlagos ásványkiválások (szulfát ásványok) jelzik. Szintén utólagos ásványkiválások azok a földes rozsdabarna bekérgezések (limonit) valamint sárga porszerű, földes szulfátos (jarosit?) bevonatok, melyek a táró egészében általánosan elterjedtek.

Az Antal-táró az Orczy-táró vágatrendszerével az egyetlen nagyobb fejtési tér talpán nyíló aknán (gurító) keresztül állt összeköttetésben. A gurító járattalpig vízzel feltöltődött, utalván az Orczy-táró elárasztottságára. A vágattalpon számos helyen kisebb ereszkék mélyülnek, melyek szintén vízzel teltek.

A vágatrendszer déli irányba tartó járata és az előbbiekben említett terem talpán igen jelentős nagyságú denevérguanó halmok észlelhetők, jelezvén e repülő emlősök nagy számú jelenlétét.

5.2. Természetvédelmi jelentőség

Az üregrendszer jelentősége hármas alapon nyugszik.

Egy részről e vágatrendszer kiemelkedő jelentőséggel bír élővilág védelmi szempontból. Hazánk egyik legjelentősebb, mesterséges üregben előforduló denevérállománya telepedett meg ebben a felhagyott bányavágatban. Nyáron több ezer, télen néhány tucatnyi denevér tartózkodik a járatokban (GOMBKÖTŐ et al. 2007). Az üregrendszerből 1994-óta rendelkezünk denevér megfigyelési adatokkal, melyeket az *4. melléklet* jelenít meg.

A vágatrendszer másrészről fontos feltárása az északkelet-mátrai ércesedésnek. Nagy kiterjedésű, három dimenziós földtani feltárásként jelentős földtani, ércteleptani információforrás hordozója. A Parádfürdőtől délre eső ércterület egyik legkiterjedtebb felszín alatti bányászati objektuma, mely még nyitva áll, bejárható és tanulmányozható.

Mindezek mellet az egykori bánya ipartörténeti szempontból is jelentősnek tekinthető a több évszázados múltra visszanyúló mátrai érckutatás emlékeként.

A Bükki Nemzeti Park Igazgatóság az üregrendszer védetté nyilvánítását denevérvédelmi és földtani értékei alapján szükségesnek tartja.

6. Irodalomjegyzék:

DANK V. (1975): A recski mélyszinti érckutatások tudományos és gazdasági jelentősége. – *Földtani Közlöny,* vol. 105, pp. 559-564.

FÉLEGYHÁZI ZS. (1975): Az Északkeleti-Mátra felsőeocén ércesedése – *In*: VARGA et al.: A Mátra hegység földtana. – *MÁFI Évkönyve* LVII/1. Műszaki Könyvkiadó, Budapest, pp. 575.

GATTER, I. (1997): A Recsk-parádfürdői „kovás-sapka" aranyérc perspektívái a fluidzárvány vizsgálatok tükrében. – *Földtani Kutatás,* vol. 2, pp. 16-20.

GOMBKÖTŐ P., DOBROSI D., ESTÓK P. & BIHARI Z. (2007): Adatok egyes barlangok és mesterséges földalatti üregek denevérfaunájához Észak-Magyarország területén – In: BOLDOGH S. & ESTÓK P. (szerk.): Földalatti denevérszállások katasztere I., Aggteleki Nemzeti Park Igazgatóság, Jósvafő, pp. 291-340.

KISVARSÁNYI G. (1954a): Parádfürdő környéki ércesedés. – *Földtani Közlöny, vol.* 84, 3, pp. 191-200.

KISVARSÁNYI G. (1954b): Előzetes és záró jelentés az 1953. évi Recsk-parádfürdői érckutatásokról. - Kézirat, MFGI Adattár

MOLNÁR, F., JUNG, P., KUPI, L., POGÁNY, A., VÁGÓ, E., VIKTORIK, O., PÉCSKAY, Z., HURAI, V. (2008): Epithermal zones of the porphyry-skarn-epithermal orecomplex at Recsk - Recsk and Lahóca Geology of the Paleogene Ore Complex.– *Publications of the University of Miskolc Series A, Mining,* vol. 73, pp. 99-128.

NAGY B. (1985): Arany-, ezüst- és bizmuttelluridok a parádfürdői ércesedés ásványparagenezisében. – *A Magyar Állami Földtani Intézet Évi Jelentése* az 1983. évről, pp. 321-357.

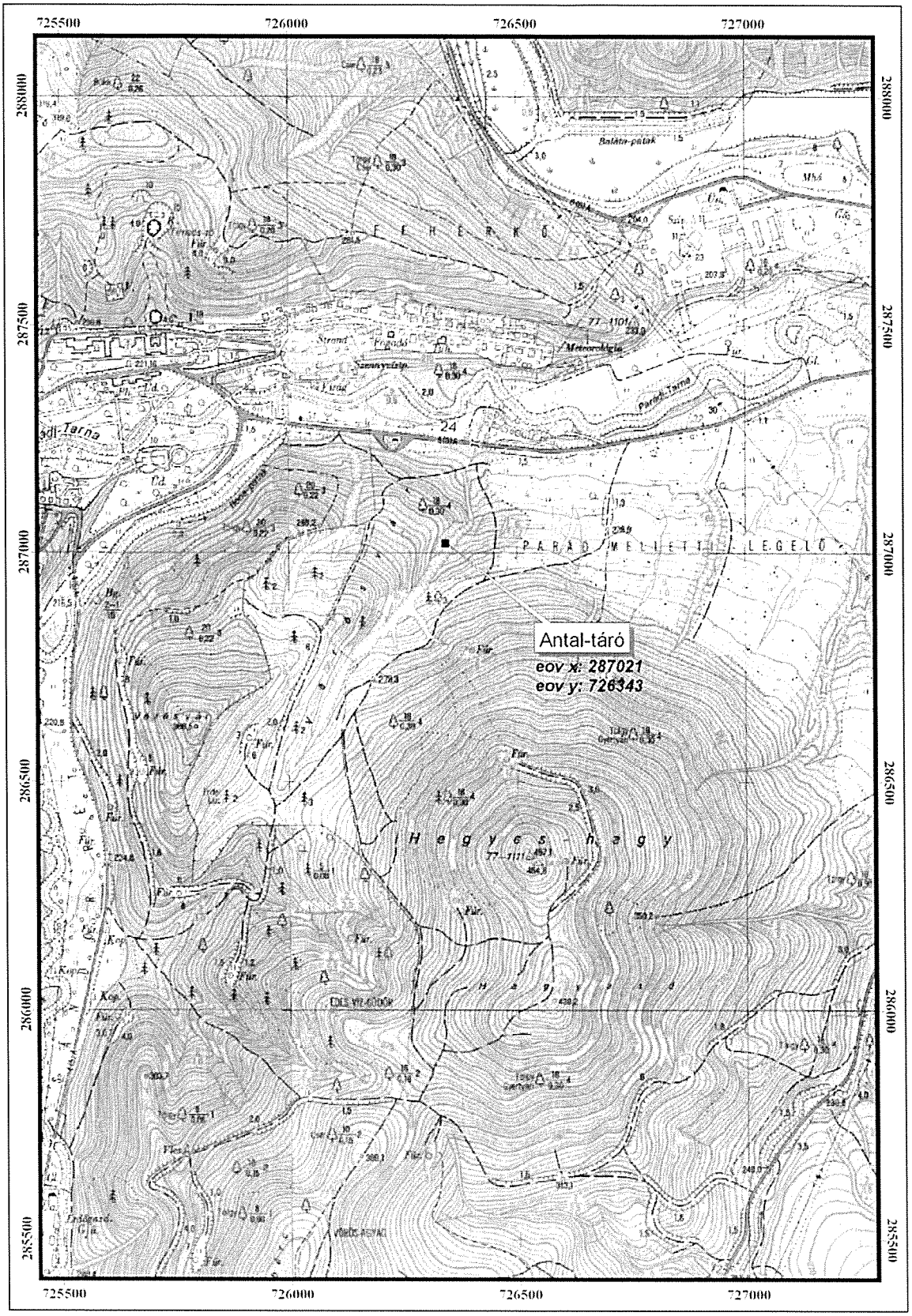
VIDACS A. (1966): Az északkelet-mátrai ércterület – In: JANTSKY B. (szerk.): Ásványtelepeink földtana, nyersanyag lelőhelyeink.–*Műszaki Könyvkiadó,* Budapest, pp. 315.

Mellékletek

1. *melléklet*: Az üreg bejáratának elhelyezkedése 1:10.000-es méretarányú topográfiai térképen
2. *melléklet*: Az üreg bejáratát ábrázoló fényképfelvételek
3. *melléklet*: Az üreg térképe v. térképvázlata
4. *melléklet*: Az üreg denevér megfigyelési adatai

1. melléklet

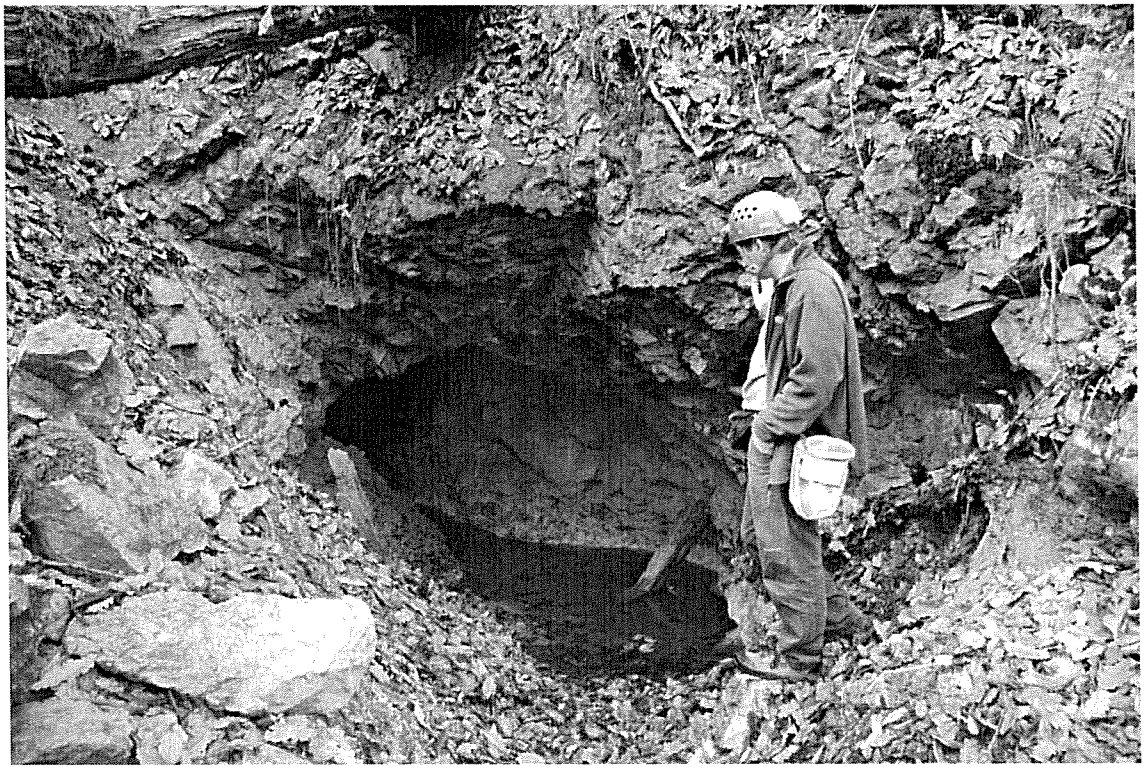
Az üreg bejáratának elhelyezkedése 1:10.000-es méretarányú topográfiai térképen

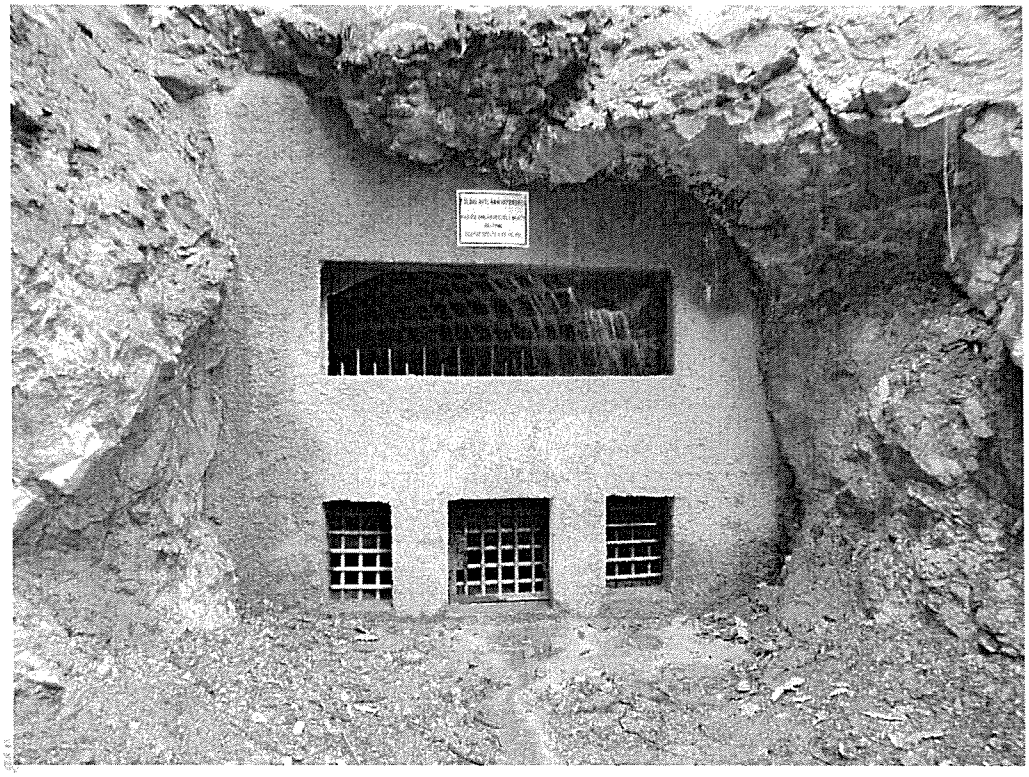
2. melléklet

1. fénykép Az Antal-táró bejáratának távlati képe (a rekonstrukciós munkálatok megkezdése előtt) északkeleti irányból

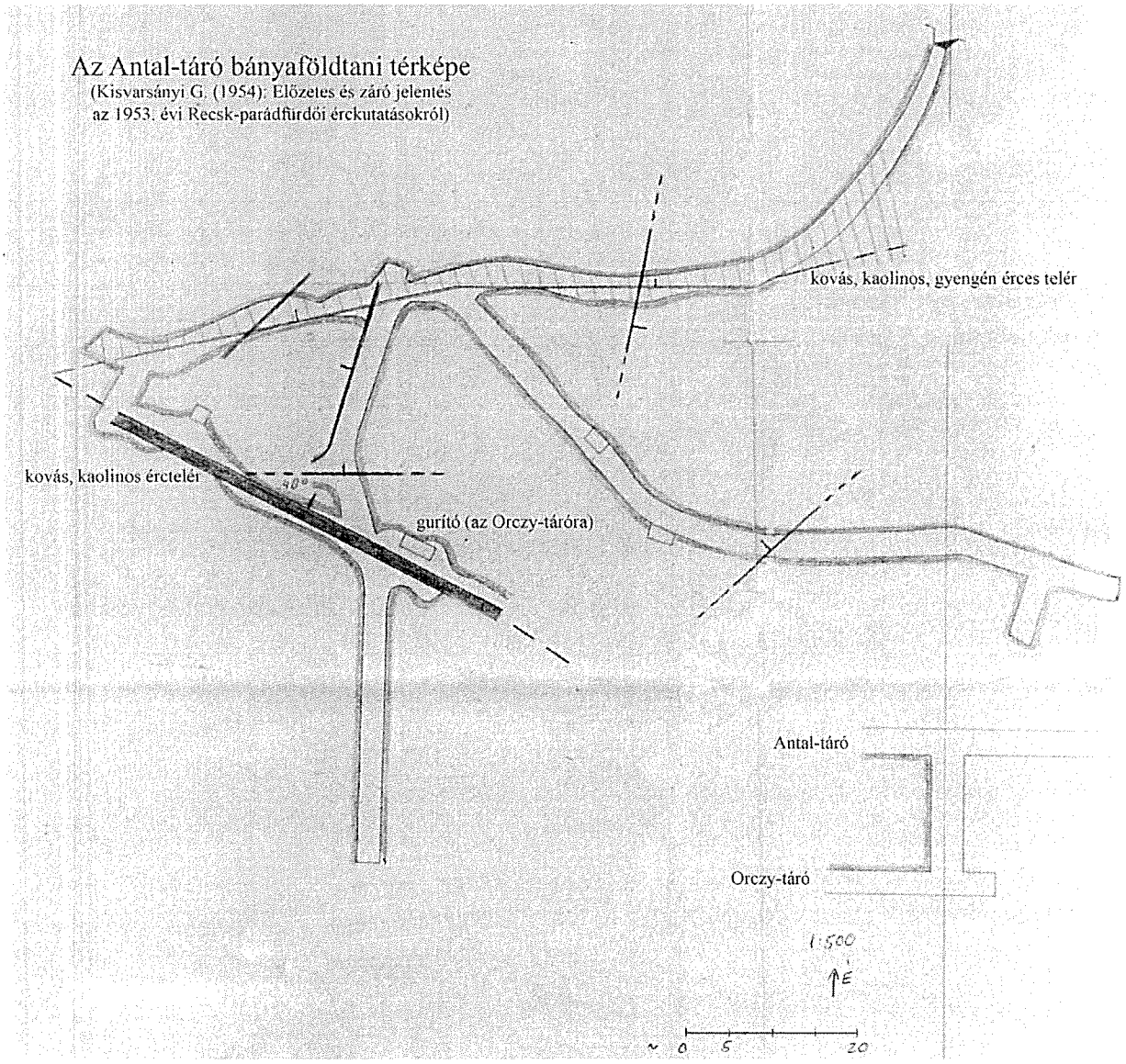
2. fénykép Az Antal-táró bejárata közelről (a rekonstrukciós munkálatok megkezdése előtt)

3. fénykép Az Antal-táró bejárata közelről (a rekonstrukciós munkálatokat követően)

3. melléklet

Az Antal-táró bányaföldtani térképe (KISVARSÁNYI 1954b)

4. melléklet

Az Antal-táró denevér monitoring adatai az 1994-től 2010-ig terjedő időszakban (Gombkötő P, Bihari Z. és Estók P. adatfelvételei alapján [Gombkötő Péter adatközlése (2013) szerint]

Dátum	*közönséges denevér (Myotis myotis)*	*hosszúszárnyú denevér (Miniopterus schreibersi)*	*kereknyergű patkósdenevér (Rhinolophus euryale)*	*összesen*
1994.04.02.	700	1	1	**702**
1995.05.13.	3000	300	-	**3300**
1995.07.23.	4000	70	-	**4070**
1995.12.15.	17	-	-	**17**
1996.03.05.	15	-	-	**15**
1996.07.27.	3000	50	1	**3051**
1997.03.13.	9	120	-	**129**
1998.03.06.	22	24	-	**46**
1998.08.08.	3000	500	2	**3502**
1999.06.07.	4000	500	-	**4500**
1999.06.14.	4000	500	-	**4500**
2000.06.18.	-	1	-	**1**
2000.07.13.	880	271	-	**1151**
2001.03.09.	5	150	-	**155**
2002.02.13.	27	250	-	**277**
2002.08.30.	-	6	-	**6**
2002.11.17.	41	63	-	**104**
2003.04.30.	-	4	-	**4**
2008.06.20.	700	340	-	**1040**
2009.06.09.	500	800	-	**1300**
2010.06.06.	500	700	-	**1200**